

De staat compenseert al 1000 dagen de tegenvallers. Wanneer houdt het op?

Posted on 1 maart 2023 by Menno Tamminga

Op de terugweg van mijn fietstocht zondag blies de noordoostenwind me vol in het gezicht. De zonneschijn zinspeelde op lente, maar mijn beleving was winters. De gemeten temperatuur was stukken hoger dan de gevoelstemperatuur. Datzelfde verschil zie je op dit moment in de economie.

De economische gevoelstemperatuur is bar en boos. De kosten voor gas en stroom zijn in veel gevallen verdubbeld of erger, al limiteert het prijsplafond van de overheid de extremen. De inflatiesprongen hollen de koopkracht uit. De rap gestegen rente bijt in de prijs van koopwoningen én vertraagt de bouw van nieuwbouwhuizen. Het consumentenvertrouwen bungelt rond een historisch laag niveau. De boodschap van het consumentengevoel is: Nederland zit een zware economische recessie.

En nu: oververhitting!

In werkelijkheid is het economisch zomer. Hoogconjunctuur. Oververhitting. Kijk naar de onverminderde krapte op de arbeidsmarkt én de groei van het aantal mensen met een baan. Eind 2022 telde statistiekbureau CBS 11,5 miljoen banen, een half miljoen meer dan een jaar eerder.

Economische groei? Vorig jaar 4,5 procent. In 2021: 4,9 procent. De opbrengt van de winstbelasting in 2022 overtreft de raming met zo'n 40 procent, was maandag het nieuws.

Dan hoeft het niet te verbazen dat ook het aantal faillissementen historisch laag is. Vorig jaar waren het er 2.144. Alleen in 2021, een jaar met pandemiesteun én jubelend herstel na de lockdowns, waren de getallen lager.

Maar toch wringt er iets. Hoe kan een economie zoveel groei laten zien als de samenleving van crisis naar crisis stommelt? Klimaatcrisis. Coronacrisis. Oorlog-in-Europa crisis. Stikstofcrisis. Gasprijscrisis.

Er is maar één verklaring: de Rijksoverheid. De kabinetten RutteDrie en RutteVier stimuleren met hogere uitgaven en tijdelijke belastingverlagingen al jarenlang de economie met meer dan de gebruikelijke intensiteit. Meer dan gebruikelijk, want de overheid is een permante aanjager van de economie, een feit dat linkse partijen liever negeren.

De overheid heeft een chronisch begrotingstekort en leent dus voortdurend geld van beleggers om de opbrengst in de economie te steken (salarissen, uitkeringen). Maar de afgelopen drie jaar heeft de overheid zijn uitgaven de vrije loop gelaten. Permanente crisisbestrijding is uitgegroeid tot de kerntaak. Hoelang kan het kabinet deze geldinjecties in de economie nog volhouden?

Compensatie, compensatie

Nederland is inmiddels al zo'n duizend dagen een compensatiemaatschappij. De overheid heeft steeds weer nieuwe economische risico's en tegenslagen overgenomen van bedrijven en burgers. Van loonkostensubsidies voor bedrijven tijdens de coronapandemie tot het prijsplafond voor burgers na de gasprijsuitbarsting.

De economie zit nog steeds in wat je de ‘pijnstillerfase’ kunt noemen: de compensaties werken als een verdoving, een beetje als een roes zelfs. Consumenten zéggen dat het barre tijden zijn, vandaar het lage consumentenvertrouwen, maar ze dóen het tegenovergestelde: ze consumeren meer.

De veerkrachtige consument

‘We zijn elke keer positief verrast over hoe veerkrachtig consumenten zijn’, zei Heinekentopman Dolf van den Brink twee weken geleden. Consumenten kopen meer spullen, maar ze consumeren vooral meer in de dienstensector, zoals horeca, persoonlijke verzorging en uitjes.

Allemaal vormen van consumptie die niet konden of niet mochten in de pandemie. Wat toen wél kon en wél mocht, namelijk internetwinkelen, zit nu in het slop. De omzet van webwinkel bol.com (dochter van Ahold Delhaize) is vorig jaar gedaald, de groei bij Coolblue is vrijwel tot stilstand gekomen.

Duizend dagen verdoving

Duizend dagen compensatiesamenleving voelt misschien als het gewone nieuwe leven, maar de verdoving zál verdwijnen. De overheid kan niet blijven compenseren. De rijksuitgaven gaan omlaag, de belastingen omhoog of allebei.

De Europese Centrale Bank zal de rente verder verhogen gezien de alarmerend hoge inflatie. Ondertussen zullen de stakingen en de looneisen van de vakbonden ook effect hebben. Geld lenen wordt duurder (renteverhoging), arbeid wordt duurder (hogere lonen) en de samenleving wordt duurder (gasprijsplafond op zijn retour, mogelijk extra belastingen).

Bovendien is er nog een vierde kostenpost die ondernemers lang voor zich uit hebben kunnen schuiven. In de pandemie konden ze uitstel van belastingen aanvragen. Deze onbetaalde rekeningen stegen tot 20 miljard euro. Hoe hoog ze nu zijn? Een bedrag van 19 miljard euro doet de ronde.

Bovenstaand kwartet van kostenposten zal slachtoffers maken. De economie koelt af. De werkloosheid stijgt. Aan de faillissementen kun je straks aflezen wanneer de pijnstillers van het kabinet zijn uitgewerkt. Op dit moment zie je de debacles onder

bedrijven die snel willen doorgroeien, maar zonder evenredige inkomsten, zoals zonneautobouwer Lightyear en elektrischefietsenverhuurder Go Sharing. Typische voorbeelden van hoogconjunctuur optimisme. Als de economie afkoelt vallen de faillissementen waar ze altijd vallen: sport- en kledingwinkels, horeca, transport en bouw.

Op welke termijn zal dat gebeuren?

De toekomst is altijd ongewis, zo hebben de afgelopen drie jaar wel weer bewezen, maar dit zou vandaag mijn verwachting zijn. De rentepiek volgt in de loop van het jaar. De loonkosten lopen nu al op. Hogere overheidsheffingen en lagere compensatiebetalingen kunnen, onder normale omstandigheden, pas vanaf volgend jaar in het Belastingplan en in Miljoenennota 2024 ingevoerd worden. De achterstallige belastingen uit de pandemie gaan elke maand zwaarder drukken.

In het najaar van 2024 zou je de economische gevolgen moeten kunnen zien van de vier kostenposten. Maar hé, in maart of mei 2025 zijn er, als RutteVier overeind blijft, Tweede Kamerverkiezingen… Dus het zou zo maar kunnen dat er dan een politieke roep klinkt: om weer een nieuwe compensatie.

Menno Tamminga *was redacteur en economisch columnist van NRC Handelsblad. Sinds augustus 2022 staan zijn wekelijkse columns in Wynia's Week.*

Wynia's Week *is onafhankelijk en ongebonden. Dat wordt mogelijk gemaakt door de donateurs. Doet u mee? Dat kan* ***HIER****. Hartelijk dank!*